

LINNUHARULDUSED EESTIS KUNI AASTANI 1989

Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne

Rarities in Estonia till 1989: report of the Estonian
Rarities Committee

Viiju L i l l e l e h t & Eerik L e i b a k

Alijärgnevaaga alustab Eesti LUS ornitoloogiasektsiooni linnuharulduste komisjon (vt. Lilleleht, 1980) aastail 1980 - 1990 läbi vaadatud linnuleidude avaldamist, kusjuures käsitlemist on leidnud ka varasem, seni avaldamata materjal. Ülevaatlikkuse huvides esitatakse ka kõik need teated, mis on trükkis ilmunud pärast E.Kumari monograafia "Eesti NSV linnud" (1964) ilmumist. Uue haudelinnu puhul avaldatakse teated vähemalt 10 esimese kindla pesitsusjuhu kohta.

Ajavahemikul 1980 - 1990 vaatas Eesti linnuharulduste komisjon (edaspidi HK) läbi 356 teadet. Neist tunnustati 288, tunnustamata jäi 49 teadet (13,8%). Ülejäänud 19 teate kohta on lõplik otsus veel langetamata.

Iga liigi nimetuse järel on sulgudes toodud kolm arvu. Esimene neist märgib aastani 1953 tehtud linnuleidude (vaatluste) hulka; teine Kumari ülevaate koostamisest HK tööle hakkamiseni (1954 - 1976) ja kolmas HK senise tegevuse ajal (1977 - 1989) tehtud leidude hulka. Seejuures on HK-s käsitletud ka kõiki mistahes ajal tehtud seni avaldamata teateid.

Eraldi sulgudes on lisatud kuni 1989. aastani (incl.) Eestis kohatud vastava liigi isendite arv.

Võimalikult täpselt esitatud leiuage on alati uue kalendri järgi. Leiu-kohana on esimesena märgitud küla, teisena kihelkond ja kolmandana maa-kond. (Segaduste vältimiseks ei loeta põllismaakonnaks Valgamaad 1920.-1950. a. piirides.) Kui leiuks (põllis)maakond ja rajoon (1990.a. ümber nimetatud samuti maakonnaks) erinevad, lisatakse uuemate leidude puhul maakonna nimetusele ka rajooni oma.

Kui isendite arv on märkimata, on tegemist ühe linnuga.

Eraldi lõiguna on esitatud need leiud, mida HK mitmesugustel põhjustel (ei märgatud määramiseks olulisi tunnuseid, vastuolud kirjeldustes vms.) ei tunnustanud, samuti need, mille kohta seni veel otsus puudub.

Kirjanduse nimestikku käesoleva aruande lõpus pole. Sooviija leiab kirjandusallika tekstis toodud viite järgi I. ja L. Rootsmäe bibliograafiast "Eesti ornitoloogiline kirjandus 1656 - 1975" (1983); selle järg (1976 - 1985) ilmub peatselt.

Kindlasti on "Hirundo" lugejate hulgas neid, kelle vaatlused esitatud loendis puuduvad. Kui saate esitada määramiseks piisava kirjelduse oma vaatlustest, läheta oma andmed kindlasti HK-le (202 400 Tartu, Kompani t. 3). Avaldame need HK järgnevas ülevaades. Samal aadressil ootame ka neid teateid, kus tõendusmaterjal puudub. HK-s käsitletavate liikide nimestik on ilmunud "Eesti lindude välimääräja" 4.trükis (sealt on kogemata välja jäänud Kanada lagle!) ja ajakirjas "Eesti Loodus" 1980 nr. 9.

HK loodab, et need, kelle vaatlus jäi tunnustamata, ei pea end nüüd "mitteusaldatavateks". HK ei hinda mitte vaatleja usaldatavust, vaid tema poole märgatud tunnuste piisavust liigi/alamliigi määramiseks või mell peitsemise kindlakstegemiseks. Muide, samasuguse rangusega käsitletakse ka ametlornitoloogide esitatud teateid.

***   ***   ***

The three numbers in brackets after each species' name give the total number of records in Estonia respectively (1) to the end of 1953, (2) in the period of 1954 - 1976 and (3) in 1977 - 1989, the working period of the Rarities Committee. In the separate brackets, the total number of registered individuals is given.

The details included for each record are: number of the record; date(s); locality; parish ('khh.'): district; number of birds if more than one; observer(s). 'algus' = beginning, 'lõpp' = end, 'ja' = and, 'läh.' = near, 'vahel' = between, 'jv.' = lake, 's.' = island, 'laht' = bay, 'kuni' = up to,

'pesa' = nest, 'pesakond' = brood, '(tõenäoliselt) sama isend' = (probably) the same individual, 'pesitsemine' = breeding.

Additionally, records not accepted ('ei tunnustanud') and records under consideration ('otsus puudub') are given.

Jääkaur *Gavia immer* (1,0,0) (1)

(1) 19.10.1884. Saaremaa.

Tundra-/Jääkaur *Gavia adamsii/Immer* (1,1,0) (2)

(1) algus 05.1874. Prangli s. läh., Jõelähtme khk., Harjumaa (Valerian Russow). (2) 18.10.1962. Viinistu ja Mohni s. vahel, Kuusalu khk., Harjumaa (Ahto Jõgi).

Kumari (1954) ja Jõgi (1965) on needki leitud esitanud jääkauridena. Liigi täpseks määranguks puudub paraku alus (vt. ka Russow, 1874, 1880).

Mustkael-pütt *Podiceps nigricollis* (3,3,3) (>29 + 13 pull.)

(2) 24.05.1944. Limujärv, Jüri khk., Harjumaa 3 is. (Mait Zastrov). (4) 24.05.-00.07.1976. Soitsjärv, Äksi khk., Tartumaa = Jõgeva raj. kuni 3 paari (Heinrich Veromann, Riho Kõiveer, Agu Leivits). (5) 00.06.-11.07.1976. Kaarma, Väike-Maarja khk., Virumaa = Rakvere raj. 2 pesakonda (sh. 1 pesa) (Kaupo Kure, Endel Klaus, Heinrich Veromann, Olav Renno). (6) 29.06.1976. Piiri-Tõramaa, Kõpu khk., Viljandimaa (Riho Kõiveer). (7) 02.05.-00.06.1980. Penijõe ja Kloostri vahel, Kirbla khk., Läänemaa 1 paar (Ruudi Sülla, Ain Meriste, Arvo Liiv, Valdur Paakspuu). Tõenäoliselt samad linnud 22.10.1980. Penijõe alamjooks, Kirbla/Lihula khk., Läänemaa 2 is. (Talvo Kastepõld). (8) 01.07.1980. Holsta ja Halla läh., Rõuge khk., Võrumaa 1-2 is. (Oivo Rahusoo). (9) 26.06.1983 Soitsjärv 2 pesakonda (Ilse & Lemming Rootsmäe).

(1) ja (3) vt. Kumari, 1954. (2, 4-7): Lepiksaar & Zastrov, 1963; Kõiveer & Renno, 1977; Paakspuu & Kastepõld, 1982). HK otsus puudub: 10.06.1942 Ülemiste jv.

Pruun-tormillugur (põhja-tormilind) *Puffinus puffinus* (0,1,1) (>11)

(1) 25.05.1975 Liivi laht Kõiguste lahest 30-50 km S >10 is. (Girt Kasparsons). (2) lõpp 04.1983 või 1984 Tallinna madala ja Tallinna Uusmadala vahel (Urmas Üllas).

(1) Esmasleid Eestis (Kasparsons, 1979). (2) ssp. *mauretanicus* tunnustega.

Laine-ulgupääsu (põhja-tormipääsu) *Oceanodroma leucorhoa* (0,0,2) (2)

(1) 02.11.1983 Pärnu rand, Pärnumaa (Silvia Sirkel). (2) 26.11.1989 Pärnu, Pärnumaa (R.Mill).

Suula *Sula bassana* (0,3,1) (4)

(1) 04.10.1956 Massu, Vändra khk., Pärnumaa ♀ 1a (Otto Mardiste). (2) 14.05.1961 Võllaid, Muhu khk., Saaremaa (Ahto Jõgi). (3) 23.06.1969 Tiskre, Keila khk., Harjumaa ad.(Hillar Pärjasaar). (4) 22.08.1982 Kunda laht, Viru-Nigula khk., Virumaa = Rakvere raj. (Peeter Hussar).

(1-3) Кумари 1959; Kumari, 1961; Манк 1970.

Kormoran *Phalacrocorax carbo* pesitsemine

(1)30.05.1984 Lõuna-Malus, Kuusalu khk., Harjumaa: leitud 1983.a. kasutusel olnud pesa (Tiit Randla). (2)1984 Sipelgarahu ja Valgerahu, Ridalal khk., Läänemaa: kokku 6 pesa (Valdur Paakspuu & Eve Mägi). (3)1985 Valgerahu 16 pesa. (4)1986 Valgerahu 21 pesa; Tondirahu, Ridalal khk., Läänemaa 7 pesa. Samas jätkus pesitsemine aastail 1987 - 1989. (5)18.06.1987 Lõuna-Malus pesa (Viilju Lilleleht, Olav Renno, Kalev Rattiste, Andres Kuresoo). (6)1989 Kirjurahu, Saaremaa 1 pesa (Leho Luigujõe, Ken Kalling ja Jaan Lott).

Kirjanduses on viiteld pesitsemisele ka 18.-19. saj. (Fischer, 1791; Russow, 1880; Wasmuth, 1909; Koch, 1911). (2-4) pesitsejad kuuluvad alamliiki *sinensis* (Paakspuu & Mägi, 1988). HK otsus puudub: 1970-ndad Malus, 1986 Lõuna-Malus.

Roosapelikan *Pelecanus onocrotalus* (1,2,0) (3)

(2) 16.04.1963 Tarbja, Paide khk., Järvamaa (E.Troost). Ilmselt sama lind
14.04.1963 Tarbja. (3) 10.09.1963 Ninasi, Torma khk., Tartumaa = Kohtla-
Järve raj. (Evald Rähni).

(1) vt. Kumari, 1954. (2) Jõgi, 1965, andmed ekslikud; vt. Rimmel,
1966. (3) Jõgi, 1965.

Pelikan *Pelecanus sp.* (0,0,1) (1)

(1) 08.09.1984 Väikse väina tamm, Saaremaa (Priit Kogerman jt.). Kirjandus:
Kogerman, 1985.

Oõhalgur *Nycticorax nycticorax* (0,1,0) (1)

(1) 30.05.-00.06.1973 Penijõe suue, Kirbla/Lihula khk., Läänemaa ad. (Valdur
Paakspuu).

Hõbehaigur *Egretta alba* (1,1,3) (6)

(2) 08.05.1975 Võõpsu luht, Petserimaa = Põlva raj. (Andres Kuresoo). (3)
09.09.1980 Haeska, Martna khk., Läänemaa (Valdur Paakspuu, Talvo Kaste-
põld). Tõenäoliselt sama isend 29.09.1980 Matsalu, Karuse khk., Läänemaa
(Tilt ja Rein Maran, Vallo Kepp, Hillar Pärjasaar). (4) 19.06.1983 Klissa laht,
Karuse khk., Läänemaa (Mihkel Almers). (5) 12.08.1988 Penijõe suue, Kirbla
khk., Läänemaa 2 is. (Talvo Kastepõld, Elgo Hint).

HK ei tunnustanud: 27.04.1986 Vihasoo ja Kasispea vahel.

(1) vt. Kumari, 1954. (3) Paakspuu & Kastepõld, 1982, esitavad Matsalu
isendi leluajaks ekslikult augustikuu lõpu. HK otsus puudub: 00.09.1978
Saardo, 00.08.1983 Saastna.

Purpurhaigur *Ardea purpurea* (0,5,0) (5)

(1) 26.06.1962 Tuudi jõe suue, Lihula khk., Läänemaa (Jaan Sibul) ja
27.06.1962 Kasari jõe alamjooks, Kirbla khk., Läänemaa 1 1a (Sven Onno).
(2) 29.05.1969 Kasari jõe suue, Kirbla khk., Läänemaa 1 imm. Tõenäoliselt

sama isend 17.06.1969 Kasari jõe alamjooks, Lihula khk., Läänemaa 1 imm.
 (3) 04.06.1969 Tuudi jõe alamjooks, Karuse khk., Läänemaa 1 ad. Tõenäoliselt sama isend 23.07.1969 Penijõe alamjooks, Lihula khk., Läänemaa 1 ad.
 (4) lõpp 05. ja 02.06.1970 Penijõe alamjooks, Kirbla/Lihula khk., Läänemaa 1 imm. Tõenäoliselt sama isend 20.06.1970 Tuudi jõe alamjooks 1 imm. ja 27.06.1970 Kasari jõe alamjooks, Kirbla/Lihula/Karuse khk., Läänemaa 1 imm.
 (5) 22.06. ja 06.07.1971 Penijõe alamjooks 1 imm. Tõenäoliselt sama isend 10.07.1971 Kasari jõe alamjooks 1 imm.

(1-5): Jõgi, 1965; Paakspuu, 1970, 1971, 1972. HK otsus puudub
 04.06.1973 Matsalu RL kohta.

Läiklibis (tõmmuilibis) *Plegadis falcinellus* (0,0,1) (1)

(1) 23.06.1978 Kaberneeme, Kuusalu khk., Harjumaa (Ahto Kesamaa). Kirjandus: Kesamaa, 1981.

Luitsik(iibis) *Platalea leucorodia* (1,0,1) (2)

(2) 12.10.1985 Kõnnu, Kuusalu khk., Harjumaa ja 13.-14.10.1985 Kolgaküla, Kuusalu khk., Harjumaa 1 la (Meelis Allemann, Arne Malva).

(1) vt. Kumari, 1954. HK otsus puudub: 17.08.1975 Pärnu.

Flamingo *Phoenicopterus ruber* (4,1,1) (6)

(5) 08.09.1962 Atla laht, Kihelkonna khk., Saaremaa (Manivald Ader). (6) 03.05.1979 Pandju laid, Jõelähtme khk., Harjumaa (H.Luup, T.Randla, J.Naaber, V.Aulik).

HK ei tunnustanud 1930-ndad Matsalu laht (vt. Lepiksaar & Zastrov, 1963).

(1-4) vt. Kumari, 1954. (4) Lepiksaar & Zastrov, 1963: 1 is. asemel ekslikult 5-6 is. (5-6): Jõgi, 1967; Randla, 1980. HK otsus puudub: 1907 või 1908 Pirita.

määramata flamingo *Phoenicopterus sp.* (0,0,1) (1)

(1) 01/02.1983 Ahtme ja Kohtla-Järve, Jõhvi khk., Virumaa = Kohtla-Järve

raj. Imselt sama isend 00.01.1983 Narva veehoidla, Valvara khk., Virumaa = Kohtla-Järve raj.

Mustlulk *Cygnus atratus* (0,0,3) (3)

(1) 12.05.1979 Rahuste, Jämaja khk., Saaremaa ♂ (Helmar Laanemets, Olav Renno, Jaan Kuusk). (2) ca 10.08.-13.08.1979 Vastemõisa, Suure-Jaani khk., Viljandimaa (Uno Senkel, Oivo Rahusoo). Lind toimetati Kõidamale, kus 20.08 murdi rõõvlooma poovit. (3) 28.06. ja 13.07.1982 Kivilaid ja Heinilaid, Tõstamaa khk., Pärnumaa (Tenno Laur). Imselt sama isend 15.-16.10.1982 Lao, Tõstamaa khk., Pärnumaa (Peeter Raja).

HK ei tunnustanud: 27.04.1979 Ihasalu, 22.10.1981 Kihnu ja Manija vahel, 12.-13.12.1984 Ülgase.

(1-2) Renno, 1980. Samas avaldatud teisi teateid ei saa HK käsitleda määramiseks piisavate tunnuste puudumise tõttu. (3) Raja, 1983; 13.07 asemel seal ekslikult 12.07.

Laulululk *Cygnus cygnus* pesitsemine

(1) 17.06.1988 Lehtma, Reigi khk., Hiumaa (Einar Tammur, Peep Puks, Arvo Vilu). (2) 1989 Veisjärve Lagesoo, Karksi/Helme khk., Viljandimaa (Indrek Raidve, Tõnis Aaliste, Hardi ja Rainer Ilisson, Olev Merivee).

Pesitsusajal on laulululki vaadeldud veel 1979. ja 1982.a. Lavassaare järvel Pärnumaal (Eedi Lelov).

(jätkub * to be continued)

Kirjandus: KUMARI, E., 1954. Eesti NSV linnud. Tallinn. - KUMARI, E., 1984. Eesti lindude välimäärja. 4.trükk. Tallinn. - LILLELEHT, V., 1980. Eesti linnuharulduste komisjon alustas tööd. Eesti Loodus nr.9: 593 - 595. - ROOTSMÄE, I. & L., 1983. Eesti ornitoloogiline kirjandus 1656 - 1975. Tartu.